

Небитова Ірина Андріївна,

ORCID ID: 0000-0003-3593-9803

доктор філософії, доцент,

доцент кафедри початкової і професійної освіти

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

Шищенко Валентина Олексіївна,

ORCID ID: 0000-0002-3872-3840

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової і професійної освіти

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗВО

IMPROVEMENT OF STUDENTS' PRACTICAL TRAINING AS AN IMPORTANT TASK FOR THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL INSTITUTIONS

Стаття присвячена проблемі вдосконалення практичної підготовки студентів педагогічного закладу вищої освіти. Зазначено, що при підготовці майбутніх учителів вища педагогічна професійна школа повинна враховувати перехід освітніх закладів на нові освітні стандарти, нові підручники, нові вимоги до підготовки та організації навчальних занять, використання можливостей дистанційного навчання, нові вимоги до особистості викладача тощо. Визначено, що педагогічний ЗВО відіграє значну роль у професійній підготовці педагогічних кадрів, адже забезпечує студентам практичну підготовку, яка включає проходження педагогічної практики та стажування в школах або інших освітніх закладах. Це дозволяє студентам отримати необхідний досвід та застосувати теоретичні знання на практиці. Педагогічна практика є формою професійного навчання у вищій школі та ґрунтується на професійних знаннях, спираючись на певний теоретичний фундамент, а також забезпечує практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності та оволодіння способами її організації. Проходження практики допомагає студенту визначитися, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності та з'ясувати рівень співвідношення особистісних якостей з професією вчителя. Практична підготовка здобувачів освіти факультету початкового навчання включає такі види практик: безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти (1–4 курси); навчально-польова практика (1 курс); організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (3 курс); педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти (3–5 курси); науково-дослідна практика (6 курс). Доведено, що практична підготовка у педагогічному ЗВО є невід'ємною частиною освітнього процесу та відіграє важливу роль у формуванні постійної мотивації майбутніх спеціалістів до здійснення професійної діяльності. Необхідними умовами вдосконалення практичної підготовки студентів вважаємо системність у роботі професорсько-педагогічного колективу ЗВО та єдність вимог усіх суб'єктів організації практики.

Ключові слова: педагогічні заклади вищої освіти, студенти, практична підготовка, педагогічна практика, дослідницька робота.

The article is devoted to the problem of improving the practical training of students of a pedagogical institution of higher education. It is noted that when training future teachers, a higher pedagogical professional school should take into account the transition of educational institutions to new educational standards, new textbooks, new requirements for the preparation and organization of educational activities, the use of distance learning opportunities, new requirements for the personality of a teacher, etc. It is determined that a pedagogical higher education institution plays a significant role in the professional training of pedagogical personnel, as it provides students with practical training, which includes pedagogical practice and internships in schools or other educational institutions. This allows students to gain the necessary experience and apply theoretical knowledge in practice. Pedagogical practice is a form of professional training in a higher school and is based on professional knowledge, relying on a certain theoretical foundation, and also provides practical knowledge of the laws and principles of professional activity and mastery of the methods of its organization. Internship helps the student to determine how correctly he has chosen a field of activity for himself and to find out the level of correlation of personal qualities with the profession of a teacher. Practical training of students of the faculty

of primary education includes the following types of practices: continuous propaedeutic pedagogical practice in general secondary education institutions (1–4 courses); educational and field practice (1 course); organizational and educational pedagogical practice in children's health and recreation institutions (3 course); pedagogical practice in general and specialized secondary education institutions (3–5 courses); research practice (6 course). It has been proven that practical training in a pedagogical higher education institution is an integral part of the educational process and plays an important role in forming the constant motivation of future specialists to carry out professional activities. We consider systematicity in the work of the teaching staff of the higher education institution and the unity of the requirements of all subjects of organizing practice to be necessary conditions for improving the practical training of students.

Key words: pedagogical institutions of higher education, students, practical training, pedagogical practice, research work.

Постановка проблеми. Зараз Україна гостро потребує молодих спеціалістів, які здатні швидко реагувати на виклики сучасності. Зокрема, при підготовці майбутніх учителів вища педагогічна професійна школа повинна враховувати перехід освітніх закладів на нові освітні стандарти, нові підручники, нові вимоги до підготовки та організації навчальних занять, використання можливостей дистанційного навчання, нові вимоги до особистості викладача тощо. Сьогодні відчувається потреба в тісній взаємодії закладів вищої освіти (ЗВО) з освітніми установами та з органами управління освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практична підготовка студентів педагогічних ЗВО та питання її вдосконалення завжди виступала предметом інтересу багатьох педагогів-дослідників. Так, наукові здобутки Воронка М. та Проценко А. присвячені дослідженню педагогічної практики як засобу формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. Дослідники Довженко Т. та Небитова І. визначили особливості практичної підготовки майбутніх учителів у педагогічних ЗВО. Учені Лук'янова Л., Вовк М., Соломаха С., Грищенко Ю. досліджували реалії і перспективи практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти України. У дослідженні Онищенко Н. визначено основні шляхи модернізації практичної підготовки студентів у закладах вищої освіти.

Мета статті. Основною метою цієї роботи є визначення оптимальних шляхів вдосконалення практичної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти з огляду на сучасні виклики.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, саме педагогічний ЗВО є основним джерелом професійної підготовки педагогічних кадрів, забезпечуючи майбутнім фахівцям належний рівень необхідних знань та навичок для якісного оволодіння обраною професією. Завдяки педагогічним вишам ми маємо кваліфікованих вчителів, здатних формувати не лише знання, а й розвивати творче мислення та почуття відповідальності у своїх учнів.

Однією з головних функцій педагогічного ЗВО є підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі педагогіки та психології. Він надає студентам необхідні знання та навички для успішної роботи у педагогічній сфері. У рамках навчання у педагогічному виші студенти вивчають теоретичні засади педагогічної науки, особливості виховання та навчання дітей різного віку, психологічні аспекти освіти та інші важливі складові педагогічної діяльності [2].

Іншою важливою функцією педагогічного ЗВО є розвиток дослідницької роботи у галузі педагогіки та психології. Заклади вищої педагогічної освіти активно проводять наукові дослідження для вивчення різних аспектів педагогічної науки. Це дозволяє розширити та поглибити існуючі знання у цій галузі та зробити цінний внесок у розвиток педагогічної практики.

Окрім того, педагогічний ЗВО відіграє значну роль у професійній підготовці педагогічних кадрів. Він забезпечує студентам практичну підготовку, яка включає проходження педагогічної практики та стажування в школах або інших освітніх закладах. Це дозволяє студентам отримати необхідний досвід та застосувати теоретичні знання на практиці.

Основним завданням педагогічного ЗВО є забезпечення якісної освіти та підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі педагогіки та психології. Він формує професійні навички, розвиває педагогічне мислення, сприяє розвитку творчого та критичного мислення майбутніх педагогів. Також педагогічний ЗВО здійснює контроль та оцінку рівня підготовки студентів, щоб гарантувати якість освіти та відповідність фахівців сучасним вимогам педагогічної практики.

Освіта, отримана у педагогічному ЗВО, надає студентам не лише спеціалізовані знання в галузі педагогіки, психології та методики викладання, а й формує їхню професійну та етичну позицію. Студенти педагогічного ЗВО вивчають основні засади педагогічної діяльності, розробляють навички управління класом, працюють над розвитком комунікативних та міжособистісних навичок.

Зокрема, студенти педагогічного ЗВО опановують основи організації освітнього процесу, вивчають специфіку роботи з різними віковими групами, враховують індивідуальні потреби учнів та особливості їхнього розвитку. Вони також отримують практичний досвід і проходять стажування у школах та інших освітніх закладах, що дозволяє їм застосовувати теоретичні знання на практиці та підготуватися до своєї майбутньої професійної діяльності [1].

Важливість фахівців, які здобули освіту в педагогічному ЗВО, полягає не тільки в їх здатності викладати, а й у їхньому внеску у формування цінностей та світогляду учнів. Професійні педагоги мають можливість впливати на розвиток та виховання молодого покоління, формувати їх навички мислення, критичного аналізу та творчого мислення.

З огляду на вищезазначене можна констатувати, що саме педагогічний ЗВО відіграє важливу роль у формуванні висококваліфікованих фахівців, які здатні ефективно організовувати освітній процес та розуміють важливість своєї професії. Фахівці, які здобули освіту в педагогічному ЗВО, є стратегічним активом суспільства, здатним позитивно впливати на освітню систему та суспільство в цілому.

Загальновідомо, що професійна підготовка студентів педагогічного ЗВО полягає не лише в тому, щоб дати молодим спеціалістам певну сукупність знань, а й в тому, щоб прищепити ціннісні ставлення до професійної діяльності та сформувати у майбутніх учителів стійкий професійно-педагогічний інтерес.

Слід зазначити, що важливе місце у підготовці майбутніх учителів займає педагогічна практика. Науковці зазначають, що педагогічна практика є формою професійного навчання у вищій школі та ґрунтується на професійних знаннях, спираючись на певний теоретичний фундамент, а також забезпечує практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності та оволодіння способами її організації [3].

Незважаючи на те, що дослідники приділяють значну увагу проблемі організації практик, залишаються недостатньо розробленими питання щодо вдосконалення процесу організації педагогічної практики студентів закладів вищої педагогічної освіти, тим більше в умовах нестабільної ситуації в нашій країні. Також зараз гостро відчувається недостача баз практик, адже пандемія та війна порушила всі плани щодо їх проходження в звичному форматі.

Зауважимо, що проходження практики допомагає студенту визначитися, наскільки правильно

він обрав для себе сферу діяльності та з'ясувати рівень співвідношення особистісних якостей з професією вчителя. Педагогічна практика сприяє формуванню та розвитку педагогічної ерудиції, педагогічного цілепокладання, педагогічного мислення, інтуїції, здатності до імпровізації, педагогічного оптимізму, педагогічної рефлексії тощо. Водночас традиційна система організації педагогічної практики не виконує у повному обсязі завдань, що висуваються сучасністю. З кожним роком ми все частіше стикаємося з неготовністю, а іноді й небажанням закладів загальної середньої освіти брати практикантів.

Необхідно підкреслити, що практична підготовка здійснюється протягом усіх років навчання студентів у ЗВО. Тут дуже важливо викладачам вести системну спільну роботу, незалежно від того, на якому курсі навчається студент. У ЗВО студентів виховує все: манера викладача входити в аудиторію, вітатися, організація ним навчального заняття та використання різних форм роботи, спільні виступи на конференціях, спільна підготовка перших наукових доповідей, сльози радості при нагородженні дипломами та подяками за перемогу у конкурсах наукових студентських робіт та сльози підтримки від розчарування під час невдалих виступів тощо.

Перші роки навчання у ЗВО для студентів є накопичувальними щодо підготовки до практичної діяльності. Студент більше спостерігає та аналізує як відбувається процес навчання, організація життєдіяльності класу та освітньої установи загалом, вибудовування взаємодії між школою та батьками тощо. Приблизно на 3 курсі у майбутніх спеціалістів формується уявлення про реальний імідж викладача.

Слід зазначити, що у період педагогічної практики для студентів створюються сприятливі умови щодо:

- вивчення та узагальнення досвіду не одного, а багатьох вчителів та ознайомлення з передовим педагогічним досвідом учителів школи та району;
- аналізу особистого досвіду роботи, виявлення та аналізу причин власних успіхів і невдач та визначення шляхів корекції своєї роботи з учнями.

У процесі проходження педагогічної практики студент отримує реальну можливість вирішувати певне педагогічне завдання різними способами у різних класах і порівнювати різні варіанти вирішення однієї й тієї ж проблеми, тобто він має можливість на власному досвіді переконатися в тому, що певне педагогічне

явище протікає в конкретних умовах, облік яких є необхідним у професійній діяльності вчителя, що вибір вчителем потрібного способу чи прийому роботи залежить від особливостей колективу, в якому він працює, від вікових та індивідуальних особливостей учнів, від особливостей особистості самого вчителя тощо [5].

Зауважимо, що фахівці відзначають взаємозв'язок розвитку професійної мотивації та професійного становлення особистості. Так, науковці розглядають професійне становлення особистості як процес прогресивної зміни особистості студента під впливом соціуму, професійної діяльності та власної активності, професійне становлення наповнює життєдіяльність молодшої людини особливим змістом та надає значущість професійній біографії, що формується [1].

Проведені нами бесіди зі студентами-практикантами та вивчення педагогічної літератури свідчать, що у процесі навчання у ЗВО у студентів часто формуються окремі ознаки дезадаптації, що виявляються зниженням, майже до повної втрати, мотивації до навчання та подальшої діяльності. Дослідження науковців показують, що на етапі практичного навчання у ЗВО можливі труднощі навчання, що зумовлюють зниження мотивації. Так, у період підготовки до практики відбувається несподіваний «розрив шаблону»: студент зазнає психологічного дискомфорту через очікування практики, невпевненість у тому, чи знайде спільну мову та розуміння з колегами. Негативні очікування від майбутньої взаємодії зі співробітниками школи, необхідність адаптації до нової виробничої ролі, брак досвіду – це лякає практиканта. Так, професійні інтереси більшості третьокурсників часто пов'язані з тематикою предметів, що вивчаються в семестрі. Часто студенти не ідентифікують себе з майбутньою професійною діяльністю в рамках виробничої практики, і основною мотивацією вибору місця практики є перевірка себе в цій ролі. Тому мотиваційне ставлення студентів до практичної діяльності часто визначається не мірою професійної компетентності, а очікуваннями від майбутнього досвіду.

На завершальному етапі важливо допомогти студентам зіставити бажаний і досягнутий рівень професійної компетентності у ЗВО та самовизначення щодо подальшого професійного шляху. Часто результати такого рефлексивного аналізу призводять до зниження рівня професійної мотивації. Для випускників

досвід – це можливість зібрати базу даних, яка стане основою для випускної кваліфікаційної роботи. Тому при передачі досвіду вони вибирають його відповідно до своїх практичних чи наукових інтересів. Студенти, які мають чіткі уявлення про майбутню професійну діяльність (після закінчення ЗВО), не виявляють зниження готовності до практики. Водночас без чітких професійних очікувань та планів знижується мотивація та фрустрація студентів під час професійного відбору. У педагогічній періодиці є приклади проведення динамічного психолого-педагогічного моніторингу мотиваційної структури студентів на різних етапах навчання з метою створення мотиваційної структури практичної діяльності та розвитку професійних якостей майбутніх учителів [5].

У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди є встановлена система підготовки студентів до практичної діяльності. Ми виділимо лише деякі ключові етапи у реалізації цього питання: ректорат, Вчена рада факультету, методичне об'єднання відповідальних за практику на кафедрах, кафедра факультету.

Завідувач відділу практик щорічно знайомить ректорат з результатами виробничих практик, проблемами і перспективами щодо організації та проходження практик. Окрім цього, на засіданнях Вченої ради університету та Вчених рад факультетів заслуховуються питання щодо вдосконалення практичної підготовки студентів. На планових засіданнях міжфакультетського методичного об'єднання представників кафедр, які відповідають за проведення практик, за участю проректора з навчально-наукової роботи розглядаються питання організаційного, методичного та дидактичного супроводу перебігу всіх видів практики, виробляються вимоги до оформлення звітної документації, уточнюється зміст практик, приймаються рішення у разі збігу карантину із термінами проходження практики студентами тощо. Кафедри ЗВО системно розглядають на засіданнях питання організації практик, аналізують проблеми, з якими стикаються практиканти, якість виконання завдань та оформлення звітної документації з практики.

Важливим моментом «занурення» у практичну діяльність для майбутніх учителів є відвідування відкритих уроків провідних вчителів, організація круглих столів із запрошенням директорів шкіл та вчителів-методистів, участь представників школи у настановних та звітних

конференціях з практики. Подібний досвід є у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Студент повинен розуміти, яке «замовлення» школи, на якого вчителя чекає сучасна школа, а потенційний роботодавець (стейкхолдер) має отримати можливість побачити, якими є його потенційні працівники. За такого підходу робота планується на весь навчальний рік.

Акцентуємо увагу на проведенні педагогічних практик на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Практична підготовка здобувачів освіти факультету початкового навчання включає такі види практик [6]:

- безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти (1–4 курси);
- навчально-польова практика (1 курс);
- організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (3 курс);
- педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти (3–5 курси);
- науково-дослідна практика (6 курс).

Цьогоріч практики на факультеті початкового навчання проходять в змішаному форматі, що викликано воєнним станом в Україні.

Під час дистанційної практики здобувачі вищої освіти беруть участь в онлайн-конференціях на платформі Zoom шляхом створення інтерактивного онлайн-середовища на платформі Moodle, використовують в роботі веб-сервіс «Google Classroom», відвідують онлайн-уроки вчителів початкових класів ЗЗСО; користуються освітніми сайтами (Всеосвіта, На урок, Всеукраїнська школа онлайн); відвідують віртуальні бібліотеки, а також проходять онлайн-курси з отриманням електронних сертифікатів на платформах EdEra та Prometheus.

Безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти [2; 7] здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1, 2, 3 року навчання на факультеті початкового навчання у 2024–2025 н.р. була проведена онлайн в змішаному форматі – онлайн та на базі метрошкіл м. Харкова. У студентів 1, 2 року навчання практика проходила два тижні, 3 року – 1 тиждень. У процесі роботи проводилася «Школа професійного зростання» (День у школі. Школа тьютора), що впродовж 2016–2020 була експериментом.

Мета експерименту «Школа професійного зростання» полягала у забезпеченні для майбутніх учителів початкових класів умов професійного

зростання під час переходу від навчальної до професійної діяльності в межах реального освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти [4].

У рамках експерименту «Школа професійного зростання» на факультеті початкового навчання було запроваджено експериментальний вид педагогічної практики «День у школі», орієнтуючись на Концепцію «Нової української школи» (далі – НУШ), під час якої здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти один день на тиждень проводять в закладах загальної середньої освіти та виконують завдання з певної навчальної дисципліни, одразу закріплюючи отриманий теоретичний матеріал на практиці.

Експериментальний вид практики «День у школі», на відміну від інших її видів, створює умови для: перевірки ефективності інноваційних упроваджень у процес педагогічної практики; виявлення та порівняння ролі та впливу різних факторів на процес практики; вибору оптимальних умов організації педагогічної практики; виявлення умов успішної реалізації певних педагогічних завдань; виявлення специфіки та закономірностей перебігу педагогічної практики в конкретних умовах [4]. Наразі експеримент завершено і практика «Школа професійного зростання» стала повноцінним компонентом практичної підготовки здобувачів освіти факультету початкового навчання.

Також під час безперервної пропедевтичної педагогічної практики здобувачам освіти допомагають тьютори-магістри в рамках Школи тьютора, яка була започаткована на факультеті початкового навчання у 2022 році та представляє собою чітку систему дій і функції, співпрацю магістрів із бакалаврами та викладачами факультету початкового навчання, з прописаними індивідуальними освітніми маршрутами і відповідальністю за динаміку розвитку студента.

Школа тьютора на факультеті початкового навчання виконує декілька функцій:

- по-перше, це функція соціального спрямування. Магістри-тьютори допомагають студентам орієнтуватись в інформаційному просторі університету, готуватись до залікової та екзаменаційної сесій, спілкуватись з викладачами та одногрупниками;
- друга – консультативна. Тьютори супроводжують студентів від моменту зарахування до закладу вищої освіти і до його закінчення. Основне навантаження припадає на ознайомлення студентів-першокурсників зі структурою університету, організацією освітнього процесу, системою супроводу навчання, соціальною підтримкою та ін. Також тьютор допомагає студентам навчитись

працювати з комп'ютерною технікою, іншим обладнанням та програмним забезпеченням платформи дистанційної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди Moodle;

– третя – координаційна. Тьютор, здійснюючи оперативний зв'язок між студентами та всіма службами університету, допомагає вирішувати проблеми, що виникають у студентів впродовж навчання.

Одним із напрямів діяльності Школи тьютора є консультативна робота магістрів-тьюторів з першокурсниками у межах педагогічної практики в закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти. Тьютори беруть участь у проведенні настановної конференції на безперервну пропедевтичну педагогічну практику, на якій до відома здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання доводять порядок та зміст тьюторського супроводу у ході практики, визначають програму та форми звітності, роз'яснюють права і обов'язки студентів-практикантів і тьюторів.

Наступні 5 тижнів, у рамках педагогічної практики у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти, тьютори проводять зустрічі, консультації, надають поради, діляться власним досвідом з першокурсниками офлайн/онлайн.

Тьюторський супровід відбувається на добровільній основі за сприяння деканату факультету початкового навчання разом з кафедрою початкової і професійної освіти.

Завершується практика підсумковою конференцією, у ході якої звітують здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання про виконання завдань, демонструють презентації та постери про проходження практики. Також підбивають підсумки й тьютори, розкривають результати індивідуальних освітніх маршрутів під час практики.

Під час дистанційного навчання здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня першого, другого та третього року навчання, згідно робочих програм наскрізної практики, отримували завдання практики під час онлайн-конференцій на платформі Zoom шляхом створення інтерактивного онлайн-середовища на платформі Moodle, використання безкоштовного веб-сервісу «Google Classroom».

У ході практики здобувачі вищої освіти користуються освітніми сайтами (Всеосвіта, На урок, Всеукраїнська школа онлайн); відвідують віртуальні бібліотеки; проходять онлайн-курси з отриманням електронних сертифікатів на платформах

EdEra та Prometheus; розробляють та проводять онлайн ранкові зустрічі кожного дня практики; переглядають та аналізують вебіари, наприклад, «Батьківські збори – на 12», «Яким є безпечне освітнє середовище школи», «Освітнє середовище школи: безпека і комфорт»; використовують QR-коди та QR-стенди (інтернет-додаток Plickers) для перевірки та візуалізації знань; опрацьовують нормативний путівник; готують віртуальний мінілекторій для учнів на тему: «Цікавинки про українську мову»; створюють дитячу абетку безпеки та онлайн поради для дітей під час воєнного стану; заповнюють термінологічний словник та словник НУШ; розробляють віртуальний квест «Мандрівка містом цінностей»; випускають постери «Наша практика» тощо.

У зв'язку з відключеннями енергопостачання по всій території України організація освітнього процесу відбувалася з використанням як синхронного, так і асинхронного режиму, а саме, усі завдання практики були завантажені в Moodle, а онлайн-уроки здобувачі вищої освіти могли переглянути та виконати завдання за посиланням.

Здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти другого року навчання проводили для учнів початкової школи онлайн-уроки на тему: «Поради для дітей та їхніх близьких у межах інформаційного коміксу під час воєнного стану», онлайн-виховні заходи на тему: «Григорій Савич Сковорода», використовуючи інтерактивні бесіди, презентації, відеоматеріали тощо.

Здобувачі вищої освіти розподіляються по ЗЗСО, отримують посилання на уроки та в такий спосіб відвідують онлайн-уроки. У разі, якщо студент навчається за індивідуальним графіком навчання, тоді у нього є можливість скористатися посиланнями на уроки, які наведені у робочому зошиті та виконати необхідні завдання.

Навчально-польова практика [2; 7] проходить на першому курсі. Керівниками груп було призначено викладачів кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій та спеціальній освіті.

Виконання завдань навчально-польової практики сприяє формуванню таких загальних компетенцій як: здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність виявляти навички міжособистісної взаємодії; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій. Також формуються соціально-природничі компетенції – здатність до застосування професійно профільованих природничо-наукових

знань та практичних умінь і навичок, що є основами побудови змісту природничої освітньої галузі початкової освіти.

У результаті навчально-дослідницької практики студенти отримують знання про видовий склад рослин і тварин, що мешкають у ґрунтовому, водному і наземно-повітряному середовищах свого регіону; особливості їх біології; набули умінь правильно здійснювати збір рослин, визначати і зберігати зібраний матеріал, оформляти; навички дослідницької діяльності.

Навчально-польова практика здійснювалася дистанційно за місцем перебування здобувачів вищої освіти.

Основною формою звітності стали: польовий щоденник, у якому щодня велися записи з виконання завдань практики і дається опис біоценозів і їх особливості (також у щоденник студенти записували власні спостереження та міркування); доповідь за результатами наукових досліджень одного з біоценозів, що може бути оформленою як реферат, презентація або відеоматеріал та оформлений гербарний зразок рослини певного рослинного угруповання.

Форми контролю навчальної діяльності студентів: оцінювання ведення щоденник з польової практики, оцінювання виконання індивідуальних завдань (виготовлення гербарного зразка рослини, реферат, опис 5 родин) та результат проходження підсумкового тесту.

У зв'язку з воєнним станом основну форму роботи під час практики (заплановані екскурсії до біоценозів) було змінено на самостійні дослідження студентами своєї місцевості та організовано заочні екскурсії до основних біоценозів.

Для організації практики було використано загальноуніверситетську платформу Moodle, де було розміщено навчальні матеріали (теоретична база практики, посилання на відео ресурси, презентації, методичні рекомендації щодо виконання завдань практики, підсумковий тест тощо).

Щодня керівники практики у синхронному і асинхронному режимах проводили консультації для здобувачів щодо виконання завдань практики, використовуючи для цього Zoom, Google Meet, Telegram, Viber та інші ресурси.

Організаційно-виховна педагогічна практика у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку [2; 7] за навчальним планом проводиться на 3 році навчання. Цього року у зв'язку з воєнним станом здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти проходили організаційно-виховну педагогічну практику на базі кафедри початкової

і професійної освіти дистанційно. Практиканти були закріплені за керівниками практики по групах та працювали під керівництвом упродовж усієї практики. Під час практики були створені віртуальні табори, де здобувачі виконували роль вожатих. Вони розробляли назву загону, емблему, девіз, речівку та пісні загонів, складали психолого-педагогічну характеристику загону дітей молодшого шкільного віку; розробляли по 1 методиці виявлення лідера в колективі загону; 1 план-конспект виховного заходу для загону; 5 ігор для загону; аналізували та вирішували конфліктні ситуації; розробляли проєкт колективної творчої справи для загону та складали загальні звіти про проходження практики.

Зважаючи на набутий досвід під час літньої практики, здобувачі швидко адаптувалися до проведення **педагогічної практики в закладах загальної та середньої освіти** [2; 7] в режимі онлайн – 4 рік навчання.

Здобувачі активно долучалися до проведення онлайн-уроків у школі, допомагали організовувати онлайн-виставки, перевіряти учнівські завдання, заповнювати електронний щоденник, налаштовувати техніку, готувати дидактичний матеріал; проводили «веселі онлайн-перерви», проводили виховні онлайн-бесіди, допомагали вчителю проводити уроки-онлайн та готувати презентації до занять.

Коли під час практики виникали проблеми зі світлом та інтернет-зв'язком студенти-практиканти виконували обов'язки вчителя. Вони активно долучалися до проведення уроків у школі, допомагали організовувати благодійні ярмарки, перевіряти учнівські зошити, заповнювати електронний щоденник, налаштовувати техніку, готувати дидактичний матеріал; проводили «веселі перерви», водили учнів до їдальні, проводили виховні бесіди, спілкувалися з батьками учнів, супроводжували учнів класу у бомбосховищі, допомагали вчителю проводити уроки онлайн та готувати презентації до уроків.

Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання проходили **науково-дослідну практику** [2; 7]. Вона передбачає ознайомлення із системою науково-дослідної роботи факультету початкового навчання; ознайомлення з системою науково-дослідної роботи та науково-методичною базою кафедри початкової і професійної освіти.

Особливої уваги заслуговує підготовка доповідей на V та VI науково-практичних інтернет-конференціях «Інновації в початковій освіті: досвід, виклики

сьогодення, перспективи», і публікація тез та наукових статей здобувачів за результатами дослідження у збірнику тез здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Важливими у ході підготовки до написання статей виявились: віртуальне відвідування Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка, опрацювання джерел, консультації із науковим керівником з фаху щодо добору діагностичних методик, організації дослідження та обробки отриманих результатів; ознайомлення з правилами цитування, програмою перевірки StrikePlagiarism – сервісом перевірки на плагіат, електронним архівом (репозитарій) ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сказане вище дозволяє стверджувати, що практична підготовка у педагогічному ЗВО є невід’ємною частиною освітнього процесу та відіграє важливу роль у формуванні постійної мотивації майбутніх спеціалістів до здійснення професійної діяльності. Ретельний добір засобів практичного навчання забезпечує цілісність, високу ефективність практики та позитивну мотивацію до майбутньої професійної діяльності, тож сучасні види навчання дуже популярні. Необхідними умовами вдосконалення практичної підготовки студентів вважаємо системність у роботі професорсько-педагогічного колективу ЗВО та єдність вимог усіх суб’єктів організації практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воровка М., Проценко А. Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя 2020. Т. 2. 69 с.
2. Довженко Т., Небитова І. Особливості практичної підготовки майбутніх учителів у педагогічних ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 64, т. 1. С. 9–15.
3. Лук’янова Л., Вовк М., Соломаха С., Грищенко Ю. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н.Г. Ничкало / *Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.
4. Методичні рекомендації до проведення експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 – Початкова освіта / за ред. Т. О. Довженко. Харків : ПП «Стиль-Издат», 2020. 70 с.
5. Онищенко Н. Основні шляхи модернізації практичної підготовки студентів у закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 74 Т. 3. С. 55–60
6. Положення про проведення практик здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків. 2021. 11 с. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Pro_provedenya_praktyk.pdf (дата звернення – 06.05.2025).
7. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Факультет початкового навчання. Практична підготовка. URL: <https://sites.google.com/hnpu.edu.ua/pochatkove/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0-2024-2025%D0%BD-%D1%80> (дата звернення – 06.05.2025).